

ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

(РЕЦЕНЗІЯ НА КОЛЕКТИВНУ МОНОГРАФІЮ

В.М. НОВІКОВА, Н.М. ДЄЄВОЇ, Г.А. ДМИТРЕНКА ТА ІН.)

У колективній монографії за науковою редакцією д.е.н., проф. В.М. Новікова¹ подано результати наукових пошуків співробітників відділу соціальної інфраструктури ІДСД імені М.В. Птухи НАНУ у напрямі удосконалення механізмів соціального регулювання.

Проблематика і спрямованість даної наукової праці розширює уявлення про коло питань, що становлять предмет соціальної політики в інфраструктурних галузях економіки. Очевидно, що в ринкових умовах акцент необхідно ставити на ефективному використанні бюджетних ресурсів, на залученні альтернативних джерел фінансування соціально важливих галузей, без чого, як зазначається у книзі, стійкий розвиток соціальної інфраструктури неможливий і в найближчій, і у довгостроковій перспективі.

У сучасному глобалізованому суспільстві великий інтерес викликає блок питань, пов'язаних зі сталим людським розвитком, розв'язанням соціальних і гуманітарних проблем. Особливу увагу приділяють автори у монографії проблемам розвитку трудового потенціалу, поліпшенню добробуту і розширенню доступу населення до послуг освіти, охорони здоров'я, культури та туризму, а також включенню інфраструктурних галузей у державну стратегію соціального розвитку.

При цьому у даному дослідженні йдеться про вирішення потрійного завдання: досягнення фінансової стійкості галузей соціальної інфраструктури; структурна модернізація і залучення недержавних джерел розвитку; підвищення ринкового інвестування і внутрішнього попиту на соціально важливі послуги.

Ключовим у теорії є питання, наскільки процес соціалізації суспільства відповідає характеру переорієнтації соціальної інфраструктури на інноваційно-інвестиційний шлях розвитку. Соціалізація розглядається як цілеспрямована політика держави на забезпечення можливості еволюційного розвитку соціальних інститутів, в тому числі інфраструктурних галузей. Автори, застосовуючи суб'єктний підхід до аналізу даної категорії, розширюють зміст соціалізації, виокремлюючи у її структурі функції держави і функції державних органів. Цю теоретичну ідею можливо розглядати як інституціоналізацію рівнів механізму розвитку соціальної інфраструктури. У цьому контексті слухним є застосування в монографії таких понять, як «соціальний потенціал» і «потенціал соціаліза-

¹ Економічні та гуманітарні напрями розвитку соціальної інфраструктури: Колективна монографія за науковою редакцією В.М. Новікова. – К., 2012. – 509с.

ції». Перше поняття визначає концентрацію і використання ресурсів на рівні спільного (колективного), останнє – індивідуальне споживання послуг.

Виходячи з цих висновків, у монографії стверджується, що, по-перше, чинні соціальні стандарти не відповідають сучасній економічній ситуації і застосовуються без врахування економічних можливостей держави; по-друге, міжрегіональні і адресні трансферти – неефективні. Для оптимізації трансакційних витрат на рівні взаємовідносин держави і органів місцевої влади обґрунтовується необхідність удосконалення міжбюджетних трансфертів.

Глибокий аналіз механізмів регулювання соціально важливих галузей економіки, здійснений авторами монографії, виявлення нових підходів до вирішення проблем освіти, охорони здоров'я, культури та туризму дають новий поштовх до усвідомлення еволюції функцій держави, соціальної відповідальності бізнесу, публічно-приватного партнерства.

Поряд з детальним аналізом принципів і механізмів фінансування соціальної інфраструктури, детально висвітлюються проблема інвестування соціальних галузей, застосування компетентнісного підходу до професійної підготовки кадрів, математичні моделі прогнозування послуг, страхові методи компенсації соціальних ризиків.

В основу докорінних перетворень у функціонуванні закладів соціальної інфраструктури покладено такі фактори, як фінансове забезпечення, зміна умов господарювання, розвиток матеріально-технічної бази. Крім того, зазначається у роботі, необхідно посилення ролі місцевого самоуправління з метою впливу на мобілізацію резервів підвищення ефективності діяльності закладів соціальної інфраструктури.

Сам факт виявлення і постановки вищезгаданого комплексу питань свідчить про складність і масштабність проблем розвитку соціальної інфраструктури, що постають перед науковцями. Необхідно відзначити прикладну спрямованість монографічного дослідження, що спирається на багатий статистичний матеріал, значна частина якого введена у науковий обіг вперше. Це стосується бюджетно-фінансових, податкових аспектів, норм навчального і педагогічного навантаження, динаміки платних послуг, оцінки економічних процесів у сфері культури, туризму, освіти охорони здоров'я тощо.

Головним у роботі є наголос на те, що поряд з адаптивною соціальною стратегією дедалі актуальнішою стає цілеспрямована державна політика удосконалення бюджетних механізмів і підвищення ефективності їх застосування у закладах соціальної інфраструктури. Автори відходять від існуючої практики визначення фінансових нормативів як загальної суми коштів у розрахунку на одного споживача послуг. Вони виступають за диференційований підхід до розробки фінансових нормативів, що враховують структуру закладів соціальної інфраструктури, напрями витрат за економічними критеріями.

Відсутність нормативного підходу призводить до значної варіації фінансових коштів по окремих закладах, що сягає від 15 до 30 і більше відсотків. При цьому у галузях соціальної інфраструктури є специфіка визначення фінансових нормативів. Значні особливості має охорона здоров'я, де виокремлюються первинний, вторинний і третинний рівні.

Сучасний стан бюджетного фінансування закладів соціальної інфраструктури викликає багато питань. Для його поліпшення необхідні важливі методологічні зміни. Однією з них, яку обґрунтовано у монографії, є зміна бюджетного статусу на автономний. Неординарність постановки цієї проблеми спонукала авторів напрацювати інституціональні механізми впровадження цієї пропозиції.

Актуальною залишається проблема врахування етичних вимог при розробці соціальної політики. В опублікованій монографії знайшов своє місце один з нерозроблених

аспектів цієї важливої теми, а саме фінансово-мотиваційний. Досить детально висвітлено питання благодійної фінансової підтримки вищих начальних закладів за рахунок цільового вкладання коштів. Розглянуто процедуру формування і управління фінансовими активами навчальних закладів у разі набуття ними прав автономної організації. Надано рекомендації щодо можливої законодавчої підтримки розвитку цільового капіталу, з врахуванням реалій української економіки визначено його кількісні параметри.

Новими науковими підходами вирізняються розділи, присвячені соціально-культурним закладам і туризму. Значно розширено поняття і зміст економічного механізму розвитку сфери культури і дозвілля. Розкрито специфіку прямих і непрямих методів, маркірованих податків та доцільність їх застосування у фінансуванні галузі культури. Узагальнено іноземний досвід фінансування закладів культури та розглянуто перспективи його використання в Україні. Оригінальними є напрацювання з проблем туристичної галузі. По-новому поставлено вирішення низки питань: зв'язок туризму з демографічними проблемами, удосконалення туристичного сегмента страхового ринку та його вплив на безпеку туристів і якість туристичних послуг, поліпшення податкового механізму туризму з метою розвитку інвестиційної діяльності у цій перспективній сфері.

На великому обсязі аналітичного матеріалу вивчено стан матеріально-технічної бази соціальної інфраструктури. Виявлено ряд тенденцій, які економічно не узгоджуються одна з одною, що негативно позначається на інвестиційному процесі і розвитку соціальної інфраструктури. Зокрема, інвестиції залучаються переважно під нові об'єкти, тоді як реновація — відшкодування зношених основних засобів — гальмується.

На основі авторських методичних положень, що враховують соціодемографічні фактори, визначено потребу в медичних кадрах як держави, так і її регіонів. Ці підходи авторів, в разі необхідності, можна використати для розрахунків потреби у кадрах окремо для міських поселень та сільської місцевості.

Завдяки застосуванню сучасних прогностичних моделей структуровано і визначено динаміку платоспроможного попиту населення на послуги соціальної інфраструктури на середньострокову перспективу. Результати дослідження виявили проблему значної диференціації попиту домогосподарств на послуги освіти і охорони здоров'я. Наявність «критичних точок» у розподілі доходів домогосподарств свідчить про гетерогенність суспільства, порушення принципів рівності і справедливості у доступності населення до соціально важливих послуг, що необхідно подолати соціальними механізмами державного управління.

Тематика дослідження, що стосується теоретичних і прагматичних підходів до регулювання соціальної інфраструктури, є актуальною для спеціалістів даної галузі знань, викладачів ВНЗ, представників законодавчої і виконавчої гілок влади.

Т.І. Ткаченко,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Київського національного торговельно-економічного університету